

Петько Лілія Вікторівна
студентка гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к. е. н., доцент Сидор І. П.

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

На сучасному етапі розвитку економічних відносин в Україні основним фондом фінансових ресурсів місцевого самоврядування є місцеві бюджети, які виступають головним каналом доведення кінцевого ефекту суспільно-локалізованого виробництва для територіальних спільнот, які спрямованні на потреби суспільства.

В Україні вагомо посилюється роль місцевих бюджетів в соціальному та економічному розвитку територій, тому виникає питання оптимізації формування та виконання доходів місцевих бюджетів та виявлення додаткових резервів їх зростання в умовах ринкових перетворень українського суспільства.

На сьогоднішній день проблеми України, пов'язані з неналежним функціонуванням місцевих бюджетів як самостійних, мають такий вигляд. Недостатність коштів для фінансування розвитку місцевого самоврядування що компенсується нарощенням обсягів різного роду міжбюджетних трансфертів. У бюджетній системі кожної країни місцеві органи влади повинні володіти вагомим обсягом фінансових ресурсів для своєчасного виконання покладених на них функцій та завдань [11, с. 244]. При цьому основним джерелом фінансових ресурсів місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів. Фінансовий потенціал кожного окремого регіону країни формується саме завдяки раціональному управлінню обсягами власних та закріплених джерел доходів [8].

Насамперед, для з'ясування сутності та особливостей формування власних і закріплених доходів місцевих бюджетів, необхідно розглянути економічний зміст поняття «доходи бюджету» загалом.

У фінансовій теорії немає єдиного загальноприйнятого визначення доходів місцевих бюджетів. Доходи місцевих бюджетів представляють собою частину централізованих коштів держави та органів місцевого самоврядування, необхідних для виконання їх функцій на загальнодержавному та місцевому рівнях. Доходи бюджету відображають сукупність розподільчих відносин, які виникають при розподілі вартості валового внутрішнього продукту та формування на цій основі грошових коштів, що перебувають в розпорядженні органів державної влади, управління та місцевого самоврядування.

У Бюджетному кодексі України подано визначення доходів місцевих бюджетів як «податкові та неподаткові, інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, власні надходження бюджетних установ, плату за надання адміністративних послуг)» [4]. У даному визначенні лише перераховуються складові доходи бюджету, а економічний зміст самого поняття не розкрито.

Як свідчать результати ознайомлення з основними науковими працями, в економічній літературі доходи місцевих бюджетів трактуються як певна

частина централізованих ресурсів держави та органів місцевого самоврядування, фонди фінансових ресурсів, сукупність економічних відносин, грошові ресурси. Так, Й. М. Бескид і С. І. Юрій доходи місцевих бюджетів трактують як частину централізованих ресурсів держави, які потрібні для виконання нею відповідних функцій [5]. У даному визначенні головна увага зосереджується на особливостях функціонування цього поняття, зокрема, на вартісному та розподільчому характері, матеріальному змісті, а також призначенні. Подане визначення доходів бюджету є спільним для різних видів бюджету, а тому не враховує специфічних особливостей формування і використання доходів місцевих бюджетів.

Аналогічним до вищесказаного визначення сутності доходів місцевих бюджетів є позиція Ю. Константінової, Л. Окуневої Л. Дробозіної [6], водночас, цими авторами доповнено визначення доходів місцевих бюджетів джерелами їх формування, а саме сказано що формуються вони за рахунок: місцевих податків і зборів, неподаткових доходів, надходжень із бюджетів вищих рівнів.

А. М. Бабич та Л. П. Павлова визначаючи доходи місцевих бюджетів як складову одиницю національного доходу, що централізується у бюджетах різних рівнів та водночас деталізують джерела їх мобілізації, виділяють податкові та неподаткові надходження, доходи від використання майна, що є у державній та муніципальній власності [2].

На відміну від поданих вище позицій стосовно сутності і економічного змісту доходів бюджету Г. Б. Поляк, М. В. Романовський, О. В. Врублевський, Б. М. Сабанті розглядають дане поняття з позиції сукупності економічних (грошових) відносин, що виникають між державою та юридичними і фізичними особами. Науковці наголошують на безповоротності цих надходжень у розпорядження належним органам влади і відповідності діючому бюджетному, податковому законодавству [9].

О. Р. Романенко, розглядає доходи бюджету з точки зору економічної категорії, яка відображає економічні відносини, що складаються у держави з суб'єктами розподілу і перерозподілу ВВП(юридичними та фізичними особами, тощо) в процесі формування бюджетного фонду, відмічає форми прояву цієї категорії [12]. Все ж, таке визначення доходів місцевих бюджетів не в повній мірі розкриває суть цього поняття, оскільки доходи державного та місцевих бюджетів відрізняються джерелами формування відокремлених видів надходжень та напрямками їх цільового використання. Врахувавши такі особливості, годилось б деталізувати економічний зміст доходів місцевих бюджетів.

Ю. В. Пасічник розглядає місцеві фінанси ототожнюючи доходи місцевих бюджетів з фінансовими ресурсами на регіональних рівнях. Такої ж думки дотримуються Л. О. Дроб'язко та О. В. Люта, доповнюючи визначення доходів місцевих бюджетів як фінансові ресурси органів місцевої влади, що використовуються для забезпечення розвитку певного регіону та які повинні відповідати обсягам повноважень, встановленим законодавством [1, с. 227]. Проте таке твердження не є достатньо обґрунтованим, адже фінансові ресурси регіонального рівня окрім доходів бюджетів, ще включають доходи державних

та місцевих цільових фондів, муніципальний кредит, доходи комунального сектора економіки.

І. В. Алексєєв, Н. Б. Ярошевич [3, с. 98] зазначають, що доходи місцевих бюджетів – це ресурси, що формуються за допомогою місцевих податків і зборів та закріплених у встановленому порядку загальнодержавних податків і зборів і інших загальнообов'язкових платежів. В. П. Яцюта М. А. Гапонюк [7, с. 114] відносять до доходів місцевих бюджетів власні, закріплені, регулюючі доходи і трансферти. І. О. Кулик вказує на те, що доходами бюджету є кошти, які перебувають у постійному користуванні та надходять на безповоротній основі, що забезпечує стабільність бюджету і фінансування його видатків [10].

Враховуючи вище сказане, слід зазначити, що серед вчених-економістів домінує дві концепції стосовно розуміння економічного змісту поняття «доходів місцевих бюджетів». В основі першої концепції та поглядів її представників лежить сукупність централізованих грошових коштів держави, які мобілізуються у відповідних фондах фінансових ресурсів для виконання державою та органами місцевого самоврядування своїх функцій.

Інша група авторів в основу визначення доходів місцевих бюджетів вкладають сукупність економічних відносин розподільчого і перерозподільчого характеру, які складаються між державою, з однієї сторони, та юридичними і фізичними особами – з іншої, з метою формування централізованих фондів грошових коштів для виконання органами місцевого самоврядування своїх функцій щодо задоволення суспільних потреб громадян.

Слід зазначити, що сутність доходів місцевих бюджетів потрібно розглядати у контексті їх суспільного призначення, поєднання загальнодержавних інтересів та інтересів територіальних громад у процесі акумулювання коштів до місцевих бюджетів.

Теоретичне узагальнення різних підходів щодо виявлення сутності доходів місцевих бюджетів дало можливість сформулювати нам власне бачення цього поняття. На нашу думку, подані вище визначення необхідно уточнити, деталізувати призначення доходів місцевих бюджетів з позиції зміцнення інституту місцевого самоврядування, що, у свою чергу, передбачає збільшення їх обсягів на фінансування власних повноважень органів місцевої влади. Саме тому, доходи місцевих бюджетів ми будемо розглядати як частину фінансових ресурсів держави, що відповідно до діючого бюджетного законодавства, є власними та закріпленими видами надходжень, які акумулюються у фондах грошових коштів органів місцевого самоврядування та формуються за допомогою податкових, неподаткових видів доходів, надходжень від операцій з капіталом та цільових фондів, коштів, виділених із інших бюджетів для забезпечення ефективного та якісного виконання власних і делегованих функцій та повноважень місцевої влади.

Список використаних джерел:

1. Актуальні питання формування доходів місцевих бюджетів / за ред. Л.О. Дроб'язко, О.В. Люта . *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ*. 2013. №4. С. 225–235.

2. Бабич А. М., Павлова Л. П. Финансы, денежное обращение и кредит : учеб. пособ. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 687 с.
3. Бюджетна система : навч посіб. / за ред. І.В. Алексєєва, Н.Б. Ярошевич, А.М. Чушак-Голобородько. Харків : Хай-Тек Прес, 2007. 376 с.
4. Бюджетний Кодекс України від 01.01.2018р. №2456-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
5. Державний бюджет України : навч. посіб. / за ред. С. І. Юрія, Й. М. Бескида. Тернопіль : ЦМДС, 1998. 277 с.
6. Загальна теорія фінансів / за ред. Л. А. Дробозина. Москва: ЮНІТІ, 1995. 256 с.
7. Місцеві фінанси: навч.-метод. посіб. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко, А. А. Славкова. Київ : КНЕУ, 2002. 184 с.
8. Павлюк К. В. Формування доходів місцевих бюджетів. *Фінанси України*. 2013. № 4. С. 24–37.
9. Політика субсидування органів місцевого самоврядування : доповідь експертної комісії з проблем місцевих та регіональних фінансів / упоряд. К. Лотцом. м. Страсбург, 1986. 31 с.
10. Програмно-цільовий метод формування бюджету : навч. посіб. / Перун З. В та ін. Київ : Унісерв, 2002. 132 с.
11. Роменська К. М. Зарубіжний досвід бюджетного регулювання. *Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії*. 2010. № 2. С. 132–140.
12. Романенко О. Р. Фінанси : підруч. Київ: Центр Навчальної Літератури, 2003. 312 с.